

Nr 54.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss ändring i gällande dyrortsgruppering.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Fritiof Karlsson m. fl.* (I: 201) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson i Benestad m. fl.* (II: 254), har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att vid en kommande reducering av ortsgrupperna i den statliga löne- och skattegrupperingen en nedflyttning av högsta ortsgrupp bör övervägas, dock med särskilt kompletterande tillägg för Norrland.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 254 följande.

Vid 1953 års riksdag fattades beslut om ändring i gällande dyrortsgruppering. Beslutet innebar, att den statliga lönegrupperingen från och med den 1 januari 1954 minskar från fem till fyra grupper. Till grund för beslutet låg en av socialstyrelsen företagen undersökning av levnadskostnaderna. Denna undersökning utvisade att, medan indextalet för lägsta dyrort år 1946 var 811, så visade 1951 års undersökning en uppgång av talet till 881, eller med ungefär 70 enheter. För högsta dyrort visade undersökningen ett omvänt förhållande. Där var således år 1946 indextalet 1 100, medan 1951 års undersökning redovisade en sänkning till 1015, eller med 85 enheter.

En sammanpressning hade således ägt rum från både lägsta och högsta ortsgrupp. I full konsekvens med det framlagda materialet beslöt också riksdagen att avskaffa ortsgrupp I.

Man kan emellertid med ledning av den företagna levnadskostnadsundersökningen och det resultat den kommit till ifrågasätta, om icke en noggrann prövning av grupp V hade bort företagas. Om vi undantar de norrländska länen, där på grund av hårt klimat och glesbebyggelse dyrare levnadskostnader helt naturligt föreligga, torde för Stockholm med förorter knappast några skäl för dess placering i ortsgrupp V kunna åberopas. Enligt vår mening är det nödvändigt att snarast möjligt ytterligare en etapp i avskaffandet av löne- och skattegrupperingen genomföres. Varje uppflyttning av en underliggande grupp kostar emellertid statsverket betydande summor och torde med hänsyn till våra ekonomiska resurser ej vara möjlig under de närmaste åren.

En minskning av antalet ortsgrupper till tre skulle däremot vara möjlig, om grupp V avskaffades. Stockholm med förorter borde placeras i toppen på grupp IV i stället för som nu är förhållandet i botten på grupp V. För de norrländska kommunerna borde ett särskilt kompenserande tillägg utgå.

Om man undantager bostadskostnaderna, torde det vara svårt att visa, att Stockholm har dyrare levnadskostnader än andra orter som ligga i lägre dyrortsplacering. Men de höga bostadskostnaderna i Stockholm är ju delvis orsakade av den stora tillströmningen av folk som sker varje år, varvid konkurrensen om bostäderna driver upp priset. Tydligen förhåller det sig så, att trots de högre bostadskostnaderna löneförmånerna är så lockande, att de ger rum för en högre levnadsstandard än annorstädes. Dyrortsplaceringen av huvudstaden är enligt vår uppfattning en pådrivande faktor, då det gäller folkströmmen till huvudstaden, en inflyttning som ur Stockholms egna intressen knappast är önskvärd.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *socialstyrelsen* avgivit utlåtande och därvid anfört följande.

I motionerna föreslås ett uttalande från riksdagens sida, att vid en kommande reducering av antalet ortsgrupper i löne- och skattegrupperingen en nedflyttning av högsta ortsgrupp bör övervägas, dock med särskilt kompensande tillägg för Norrland. I motiveringen härför säges, att det torde vara svårt att visa att Stockholm har högre levnadskostnader än andra orter, som ha lägre dyrortsplacering. Härtill må nämnas, att den beräkning av levnadskostnadernas höjd på olika orter, som föregick *socialstyrelsens* förslag och Kungl. Maj:ts beslut angående ortsgrupperingen, utvisade något högre kostnadstal för Stockholm än för övriga orter i landet, bortsett från ett mindre antal orter i huvudstadens närhet och i övre Norrland. Till detta resultat kom man vare sig beräkningen gjordes på grundval av en stockholmsbudget eller en landsbygdsbudget. För att belysa varpå skillnaderna i levnadskostnaderna bero återgivnas här nedan kostnadstalen och relationstalen (enligt stockholmsbudgeten) för de olika utgiftsposterna för Stockholm och motsvarande genomsnittstal för orterna i de lägre ortsgrupperna.

Utgiftspost.

	Livsmedel	Bostad	Köksbr. o. lyse	Resor	Kläder o. övr.	Skatter	Samtliga utgifter
	<i>Kronor</i>						
Stockholm	3 546	1 769	133	450	5 302	2 598	13 798
Ortsgrupp 5 ¹ . .	3 560	1 644	140	386	5 251	2 745	13 726
» 4 . .	3 526	1 423	145	319	5 205	2 805	13 423
» 3 . .	3 469	1 247	148	227	5 137	2 647	12 875
» 2 . .	3 417	1 099	161	242	5 119	2 463	12 501
	<i>Indextal</i>						
Stockholm	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Ortsgrupp 5 ¹ . .	1 004	929	1 053	858	990	1 057	995
» 4 . .	994	804	1 090	709	982	1 080	973
» 3 . .	978	705	1 113	504	969	1 019	933
» 2 . .	964	621	1 211	538	965	948	906

¹ Inklusive Stockholm.

Det är sålunda riktigt, som motionärerna framhålla, att levnadskostnadernas variation i avsevärd grad betingas av bostadskostnadernas höjd på de olika orterna. Även om bostadskostnaderna kunna väntas bli något utjämnade i samband med bostadsbeståndets fortgående förnyelse, måste man räkna med att bostadsposten även i framtiden under en överskådlig period kommer att ligga avsevärt högre i Stockholm än i övriga orter och därmed påverka de totala utgifterna i samma riktning. Ungefär detsamma gäller Stockholms inre förorter, där dock de något lägre hyrorna motvägas av högre skatter och elektricitetstaxor m. m. än i Stockholm, och även det är faktorer, som kunna beräknas vara tämligen konstanta. I vad mån en eventuellt minskad inflyttning till Stockholmsområdet kan komma att efter hand påverka bostadskostnaderna därstädes undandraget sig varje beräkning.

I fråga om de totala genomsnittliga kostnaderna för de olika ortsgrupperna, finner man av den ovan införda tablån, att orterna i grupp 4 ligga i medeltal 2,7 procent under Stockholm, orterna i grupp 3 6,7 procent och orterna i grupp 2 9,4 procent under Stockholm. För hela ortsgrupp 5 ligger medeltalet 0,5 procent under huvudstaden beroende på att Norrlands-kommunerna i ortsgrupp 5 med ett genomsnittligt kostnadstal, som ligger 1,6 procent under Stockholm, i stor utsträckning hänförs till högsta ortsgruppen efter skälighetsprövning.

En synpunkt, som legat till grund för Kungl. Maj:ts ställningstagande till gränsdragningen mellan ortsgrupperna torde ha varit, att den nya ortsgrupperingen icke i någon större utsträckning borde få påverka det genomsnittliga löneläget för statens befattningshavare. Dyrortsgrupperingarnas karaktär i detta hänseende framstod klarare den tiden, då man vid gränsdragningen utgick från ett beräknat riksmåttal. En ökad respektive minskad spridning mellan orterna i kostnadshänseende kunde då även motivera en höjd respektive sänkt placering av Stockholm. Vid de två senaste ortsgrupperingarna har man vid ortsindelningen utgått från Stockholms kostnadsnivå, emedan stockholmslönen kommit att utgöra en slags normallön i förhållande till vilken lönerna på övriga ortsgrupper skulle bestämmas. Därmed framstår frågan om nedflyttning av högsta ortsgruppen såsom ett lönepolitiskt problem vid sidan av de statistiska beräkningsmetoderna. En omläggning av ortsindelningen i den av motionärerna förordade riktningen vid en kommande löne- och skattegruppering synes därför förutsätta en omprövning av det statliga lönesystemet, vartill styrelsen i detta sammanhang icke anser sig ha anledning att ta ställning.

Under åberopande av vad ovan anförts och med hänsyn till att riksdagen före nästkommande löne- och skattegruppering på sedvanligt sätt torde få tillfälle att taga ställning till principerna för en sådan gruppering får socialstyrelsen föreslå, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet. När i de föreliggande motionerna frågan om en ändring i gällande dyrortsgruppering ånyo bragts på tal, har detta enligt vad som kan utläsas ur motionerna skett med det målet för ögonen, att en reduktion av antalet ortsgrupper — från fyra till tre — inom överskådlig tid skulle kunna genomföras. Motionärerna föreställer sig härvid, att den åsyftade reduktionen kan nås genom att ortsgrupp 5 — varmed motionärerna i före-

varande sammanhang avser Stockholm jämte förorter — nedflyttas till ortsgrupp 4.

Utskottet vill framhålla att utskottet givetvis inte står främmande för tanken att ändringar i gällande dyrortsgruppering — genom minskning av antalet ortsgupper eller annorledes — kan förtjäna övervägas, under förutsättning att sådana nya eller väsentligt ändrade förhållanden inträtt, att en åtgärd i dylik riktning verkligen framstår som objektivt befogad. Utskottet kan emellertid inte för sin del finna tidpunkten vara inne att redan nu — endast ett år efter det gällande ortsguppering stadfästes av statsmakterna — överväga en så långt gående åtgärd som slopandet av en hel ortsgrupp skulle innebära. Ej heller kan utskottet dela motionärernas åsikt rörande medlen för uppnående av det av dem uppställda målet. Det av motionärerna förda resonemanget vederlägges också på väsentliga punkter genom de av socialstyrelsen i dess ovan återgivna yttrande förebragta kostnads- och relationstalen, till vilka utskottet hänvisar. Härtill kommer, att en nedflyttning av en hel ortsgrupp erfarenhetsmässigt måste vara ägnad att stöta på stora praktiska och psykologiska hinder. På grund härav och med instämmande i vad socialstyrelsen i övrigt anfört kan utskottet — som utgår från att statsmakterna med uppmärksamhet följer utvecklingen på förevarande område — inte tillstyrka någon åtgärd i anledning av de väckta motionerna.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 201 och II: 254 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 mars 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 55, dock att herr Nihlfors deltagit i stället för herr Gustafsson i Skellefteå.

Reservationer

1) av herrar *Pålsson*, *Bengtson*, *Rubbestad* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill i anledning av motionerna framhålla, att enligt utskottets mening en successiv avveckling av dyrortssystemet bör äga rum.

Erfarenheterna hittills har visat, att en sammankrympning har skett i spännvidden mellan dyrhet i lägsta och högsta dyrorterna. Det av 1953 års riksdag fattade beslutet om avveckling av dyrortsgrupp 1 och uppflyttning av dess orter till ortsgrupp 2 bör betraktas som ett första steg i fråga om en successiv avveckling av hela dyrortssystemet. Enligt utskottets mening är det angeläget, att ytterligare steg tages i avskaffandet av löne- och skattegrupperingen, så att antalet ortsgrupper minskas från fyra till tre.

Utskottet anser för sin del, att en fortsatt sammankrympning av antalet ortsgrupper lämpligast bör ske genom en successiv uppflyttning av de lägsta ortsgrupperna i enlighet med vad som skedde genom fjolårets beslut. Emellertid finner utskottet det icke vara uteslutet, att sådana förändringar i levnadskostnaderna kan inträffa liksom att de strukturella förhållandena kan bli sådana, att i likhet med vad som uttalats i motionerna en omprövning även av Stockholms placering i högsta ortsgruppen kan anses böra ifrågakomma.

Det är enligt utskottets mening anledning att understryka, att dyrortssystemet innebär allvarligt hinder för strävandena att skapa lika levnadsvillkor för landsbygd och stad. Vid bedömning av denna fråga måste hänsyn tagas även till icke statistiskt mätbara faktorer. Den skillnad i levnadskostnader mellan landsbygd och stad, som fortfarande statistiskt kan påvisas, torde i stor utsträckning ha sin grund i att landsbygdens speciella avståndskostnader inte i tillbörlig grad beaktats. Den alltjämt pågående folkförflyttningen till de stora städerna visar, att dessa kan erbjuda en standard, som oftast värderas högre än den som landsbygden kan bjuda. Då dyrortssystemet alltså främjar en för hela samhället oförmånlig befolkningsomflyttning, bör det enligt utskottets mening avvecklas, fränsett att vissa tillägg göres för delar av Norrland.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av motionerna I: 201 och II: 254 i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att en reducering av antalet ortsgrupper i den statliga löne- och skattegrupperingen från fyra till tre snarast må övervägas.»

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp* och *Staxäng*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill i anledning av motionerna framhålla, att enligt utskottets mening en successiv avveckling av dyrortssystemet bör äga rum. Erfarenheterna hittills har visat, att en sammankrympning har skett i spännvidden mellan dyrhet i lägsta och högsta dyrorterna. Det av 1953 års riksdag fattade beslutet om avveckling av dyrortsgrupp 1 bör betraktas som ett första steg i fråga om en successiv avveckling av hela dyrortssystemet genom borttagande av de lägre grupperna. Enligt utskottets mening är det därför angeläget, att ytterligare steg tages i avskaffande av löne- och skatte-

grupperingen, så att antalet ortsgrupper snarast möjligt minskas från fyra till tre.

Det är enligt utskottets mening anledning att understryka, att dyrortssystemet innebär allvarligt hinder för strävandena att skapa lika levnadsvillkor för landsbygd och stad. Vid bedömning av denna fråga måste hänsyn tagas även till icke statistiskt mätbara faktorer. Den skillnad i levnadskostnader mellan landsbygd och stad, som fortfarande statistiskt kan påvisas, torde i stor utsträckning ha sin grund i att landsbygdens speciella avståndskostnader inte i tillbörlig grad beaktats. Den alltjämt pågående folkförflyttningen till de stora städerna visar, att dessa kan erbjuda en standard, som oftast värderas högre än den som landsbygden kan bjuda. Då dyrortssystemet alltså främjar en för hela samhället oförmånlig befolkningsomflyttning, bör det enligt utskottets mening avvecklas.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av motionerna I: 201 och II: 254 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört.»
